

MARTÍ DOMÍNGUEZ

El gaig de Gozzoli

LLOSA

“Pel maig, floreig el faig i canta el gaig”, diu el refranyer occità. Acceptareu que la frase és més bonica que exacta: la necessitat rimaire fa que el gaig —un dels ocells més xerraires que hi ha— tan sols cante al maig. Com escriu Celdoni Fonoll, al seu llibre *Veus d'ocells* (que no em canse de recomanar), el gaig diu amb el seu cant: “Que coi faig/ entre faigs/ en ple maig?” I és sens dubte una bona pregunta! Què coi ha de fer sinó servir d'inspiració a la musa dels poetes! “No és, no, griva ni gaig,/ ni missatger de Maig/ tendra oreneta”, escriu Verdaguer als seus *Idil·lis*. El gaig, el maig i el faig, semblen, doncs, per la casuística lingüística, indissolublement units per als temps dels temps.

I, tanmateix, el seu aspre espinguet se sent esclatant pels boscos quasi tot l'any. Potser durant el seu període reproductor (que precisament, caram!, té lloc durant el mes de maig), aquest ocellot amplie el seu espectre vocalitzador. No ho sé... Al capdavant, a l'Alta Bretanya, els camperols i pastors s'admiren de les revolades dels mascles al darrere de la femella, i del cant indiferent d'aquesta última interpretat: “Qui m'atrape, em tindrà!” A la qual cosa contesta sol·lícit el mascle que va al cap: “El més resolt va davant!”

En fi, són coses dels rústics francesos. En canvi, a casa nostra, quan l'escolten xisclar sembla que diu: “Amaga't,

amaga't”, i quan veuen un caçador asseguren que escarritxa: “Guaita a baix! Guaita a baix!” En canvi, els pagesos hi veuen en aquests pardalots uns lladregots insofribles, i creuen que els furten les espigues de blat, per la qual cosa sempre que en descobreixen un l'amenacen i el persegueixen. Llavors el pobre gaig alça el vol mentre s'exclama una mica molest: “Cagai, per una rai!”

Haig de reconèixer que sent una especial estima per aquest còrvid de colors tan singulars. Joaquim Maluquer, al seu excel·lent llibre *Els ocells de les terres catalanes*, ens el descriu amb saviesa: “El colorit general del cos és d'un bru rosat, amb el carpó blanc, la cua negra, un plomall erètil, i un gruixut traç negre o 'bigoti' que va des del bec fins a l'extrem inferior de les galtes. Constitueixen el tret distintiu més característic del gaig les menudes plomes blaves i negres que cobreixen la zona on l'ala forma l'angle del colze i que els caçadors sovint es posen a la cinta del barret.” Efectivament, quan descobreixes un gaig en el bosc, t'impacta de seguida aqueixa fulgurança de colors, així com el seu crit agut d'alarma (“Aleteig/ blau-gris-roig,/ i escarritx/ entre faigs./ Amb fastig,/ por i enuig/ el gaig fuig”, escriu l'amic Fonoll).

Siga com siga, quan el pintor del Renaixement Benozzo Gozzoli va pintar la seua espectacular *Processó dels Mags* al palau dels Medici-Riccardi, va voler demostrar el seu ample coneixement de la natura (de “gran paisatgista” el va qualificar Vasari). De Fra Angelico, del qual va ser deixeble, va aprendre a resoldre perspectives impactants, així com va imitar la manera d'il·lustrar el vol dels ocells (vegeu l'*Adoració dels Mags* d'Angelico, que es conserva a la National Gallery of Art de Washington). Per això, Gozzoli, en la Capella dei Magi, sobre àmplies i enlluernadores perspectives, va omplir el cel d'ocells (falcons, cadernereres, garces, coloms, ànecs,...). Els va pintar en vol, però també, per tal de demostrar la seua habilitat com a artista, els va retratar aturats vora un petit llac, on hi va reproduir primmiradament un pinsà, una cuereta, una cadenera, un ànec, un falcó i... un gaig! És, pacient lector, el primer gaig del Renaixement!

Anys després, Ghirlandaio l'imitaria a la Sixtina, al claustre d'Ognissanti i al convent de Sant Marc de Florència, i encara més tard, Vittore Carpaccio també el pintaria en aquell formidable retrat d'un jove cavaller que es conserva en la col·lecció Thyssen. Pintarien el gaig de Gozzoli, amb el seu plomall erètil i les bellíssimes plomes blaves. No obstant això, a partir de Carpaccio ja ningú no sentiria interès pictòric per aquest singularíssim còrvid xarraire. Fins l'extrem que avui dia els estudiosos de l'art no el saben reconèixer: Marion Opitz, en el seu excel·lent i recent estudi de l'obra de Gozzoli (Konemann, 1998), confon el preciós gaig de la Capella dei Magi amb un faisà! Una confusió imperdonable que ens fa gatar ben indignats: que coi hi fa un faisà!